

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ : กรณีศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี Management of Learning Resources in the Visual Arts : A Case Study of the Faculty of Fine and Applied Arts, Prince of Songkla University, Pattani Campus
ชื่อผู้เขียน	นางสาวธิดารัตน์ นาคบุตร Miss Tidarat Nakbutt
แผนกวิชา/คณะ	สาขาการบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร.สุพัชรจิต จิตประไพ ดร.จิตติมา อมรพิเชษฐกุล
ปีการศึกษา	2552

บทสรุป

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ : กรณีศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ เพื่อศึกษาข้อมูล สภาพปัจจุบันสำรวจสภาพปัญหา อุปสรรคที่แท้จริง และความต้องการในการใช้งานแหล่งเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน การบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชนท้องถิ่น และทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย และเพื่อสร้างแบบจำลองการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ให้เป็นรูปธรรมสอดคล้องกับความต้องการในการใช้งานและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหาร ภัณฑารักษ์และผู้อำนวยการหอศิลป์ กลุ่มศิลปิน และกลุ่มของผู้เข้ามาใช้บริการ จำนวน 75 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือก 3 แบบ ดังนี้ **การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง** ประกอบไปด้วย กลุ่มผู้บริหาร และคณาจารย์สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 5 คน กลุ่มผู้บริหารในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกจาก

ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ทางด้านทัศนศิลป์ในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีการจัดตั้งเป็นหอศิลป์ และเป็นหน่วยงานกำกับโดยคณะ จำนวน 2 คน กลุ่มตัวแทนนักศึกษาศาสาทัศนศิลป์ชั้นปีที่ 1- 4 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มอ.ปัตตานี จำนวน 12 คน และกลุ่มครูสอนศิลปะโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 11 คน **การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่** ประกอบไปด้วย กลุ่มผู้บริหาร ภัณฑารักษ์ของหอศิลป์ และแกลเลอรีที่มีชื่อเสียง และได้รับการยอมรับในประเทศไทย จำนวน 3 คน กลุ่มศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ จำนวน 3 คน กลุ่มศิลปินต้นแบบ สาขาทัศนศิลป์ จำนวน 3 คน กลุ่มศิลปิน สาขาทัศนศิลป์ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 3 คน และกลุ่มนักเรียนที่มีความถนัดและสนใจทางด้านศิลปะโรงเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 18 คน **การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ** ประกอบไปด้วย กลุ่มศิษย์เก่า สาขาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 5 คน กลุ่มนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 7 คน และกลุ่มบุคคลทั่วไป จำนวน 3 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาจากการศึกษาและผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการองค์กร และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางด้านทัศนศิลป์

จากการศึกษาในด้านการบริหารจัดการองค์กร พบว่าศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา มีการดำเนินนโยบายและวัตถุประสงค์โดยภาพรวมของศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษาที่วางแผนไว้นั้นอยู่ในระดับที่ดี แต่ยังขาดในเรื่องของความพร้อมโดยเฉพาะตัวบุคลากรที่จะเข้ามาดำเนินงานบริหารจัดการ และในเรื่องของสถานที่ ครุภัณฑ์ รวมถึงงบประมาณ ซึ่งความคิดเห็นในเรื่องของโครงสร้างองค์กรและบุคลากรที่เข้ามาบริหารจัดการ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นตรงกันว่า คนที่จะเข้ามาบริหารจัดการ ควรเป็นบุคลากรภายใน ที่มีความพร้อมและมีความสามารถที่จะเข้ามาทำงานตรงจุดนี้ อีกทั้งควรเป็นบุคคลที่มีความเข้าใจและเสียสละในการดำเนินงาน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้คำแนะนำเพิ่มเติมว่า ศูนย์ควรมีที่ปรึกษาจากภายนอก ที่มีความเชี่ยวชาญและสามารถแนะนำการดำเนินงานของศูนย์ได้ กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะว่าควรพัฒนาบุคลากรของศูนย์โดยจัดฝึกอบรมทางด้านการบริหารให้กับบุคลากรโดยตรง ซึ่งควรเชิญบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญมาบรรยายให้ความรู้ และควรนำบุคลากรไปศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้เสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการองค์กร และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางด้านทัศนศิลป์สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: แนวทางในการบริหารจัดการองค์กร และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางด้านทัศนศิลป์

ลำดับ	ประเด็น	คำแนะนำ
1.	ประโยชน์ที่กลุ่มผู้เข้ามาใช้แหล่งเรียนรู้จะได้รับเมื่อศูนย์มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ	- ในพื้นที่ภาคใต้ยังไม่มี การจัดแหล่งเรียนรู้ในลักษณะนี้ - จะเป็นการส่งเสริม และเผยแพร่ความรู้ทางด้านศิลปะ เป็นสถานที่ช่วยเสริมการเรียนรู้ - จะเป็นแหล่งค้นหาข้อมูลทางด้านศิลปะโดยตรง - จะเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันทางด้านศิลปะ โรงเรียน และชุมชน
2.	รูปแบบในการนำเสนอกิจกรรม	- นำศิลปะออกสู่ชุมชน โดยการนำผลงานไปจัดจรร หรือ การไปจัดกิจกรรมในสถานที่ต่างๆ - นำศิลปินพัฒนารวมท้องถิ่นเข้ามาผสมผสานในกิจกรรม ปลูกฝังและ ให้ความรู้ทางด้านศิลปะ แก่เด็ก และเยาวชน
3.	การสร้างเครือข่ายของศูนย์	- บุคคลและหน่วยงานในพื้นที่ โรงเรียนและสถาบันต่างๆ ชุมชน ผู้นำชุมชน วัด มัสยิด ศิลปินท้องถิ่น กระทรวงวัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด หน่วยงานเอกชน และสถานทูต ประเทศเพื่อนบ้าน - บุคคลและหน่วยงานในส่วนกลาง กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย มหาวิทยาลัยต่างๆ ธนาคาร บริษัทเอกชนและห้างร้านต่างๆ เป็นต้น
4.	ช่องทางในการประชาสัมพันธ์	- การประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์ต่างๆ เช่น เว็บไซต์ของศูนย์ ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และเว็บไซต์ภายนอก เพื่อส่งข่าวสารความเคลื่อนไหว กิจกรรมของศูนย์ และประชาสัมพันธ์ทางวิทยุกระจายเสียง ทั้งคลื่นความถี่ของมหาวิทยาลัยและ วิทยุชุมชน

ลำดับ	ประเด็น	คำแนะนำ
		- การประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการจัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์ ติดประกาศข่าวสารล่วงหน้าในสถานที่ที่มีนักศึกษา กลุ่มเยาวชน และ/หรือประชาชนอยู่กันเป็นจำนวนมาก เช่น อาคารเรียนรวม โรงอาศรมมหาวิทยาลัย ศูนย์การค้า Big C - การส่งหนังสือเชิญไปยังโรงเรียน สถานบันต่างๆ ติดโปสเตอร์ แจกแผ่นพับ ใบปลิว เป็นต้น
5.	ความต้องการให้แหล่งเรียนรู้มีการพัฒนาสิ่งต่างๆเพิ่มเติม	- ด้านบุคคล 1. วิทยากรให้ความรู้ 2. เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำสำหรับผู้เข้ามาใช้บริการ 3. ภัณฑารักษ์ (Curator) - ด้านพื้นที่ 1. จัดทำป้ายชื่อศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา 2. จัดทำป้ายทางเข้าลาแมร์อาร์ตแกลเลอรี 3. พัฒนาค้นคว้าศิลปกรรม (ห้องสมุด) 4. จัดทำห้องแสดงผลงานของศิษย์เก่าที่สร้างชื่อเสียงให้แก่สถาบัน 5. จัดทำห้องเชิดชูเกียรติศิลปินและห้องนิทรรศการถาวร 6. จัดให้มีห้องฝึกทดลองปฏิบัติงานสำหรับบุคคลภายนอก 7. จัดทำสหกรณ์ร้านค้าจำหน่ายอุปกรณ์ศิลปะ 8. จัดวางกล่องแสดงความคิดเห็น - ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ - จัดทำเว็บไซต์ของศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์

2. การจัดกิจกรรมและระบบสารสนเทศ

จากการศึกษากลุ่มเป้าหมายขององค์กร พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่ศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษาคาดหวัง นอกเหนือจากกลุ่มนักศึกษาในคณะศิลปกรรมศาสตร์ คือ กลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัย นักเรียนในระดับประถม มัธยม โดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นช่วงวัยที่จะเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย รวมถึงครูสอนศิลปะที่ไม่ได้จบทางด้านศิลปะมาโดยตรง ทั้งในระดับประถม มัธยมศึกษา และประชาชนทั่วไป ในช่วงแรกอาจเน้นหนักไปในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และในอนาคตจะขยายไปสู่จังหวัด และภูมิภาคอื่นๆ

ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่เคยดำเนินการและกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการต้องการให้จัดกิจกรรมเพิ่มเติมในลักษณะประจำทุกปี ความคิดเห็นส่วนใหญ่ยังต้องการให้ศูนย์ดำเนินกิจกรรมที่เคยจัดมาก่อน เช่น การจัดแสดงนิทรรศการ ครอบนำผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงทั้งในและต่างประเทศมาจัดแสดง พร้อมมีการบรรยายให้ความรู้ กิจกรรมเข้าค่ายทางด้านศิลปะ การจัดฝึกอบรม การประกวดวาดภาพ การจัดกิจกรรมเชื่อมโยง กับวันสำคัญต่าง ๆ กิจกรรมศิษย์เก่า (รุ่นพี่) พบปะรุ่นน้อง ซึ่งส่งเสริมประสบการณ์ตรง ระหว่างกลุ่มโรงเรียนหรือวิทยาลัย สถาบันการศึกษาต่างๆ ที่ไม่สามารถจะจัดกิจกรรมต่างๆ เองได้ ทั้งยังเป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนทางด้านศิลปะให้นักเรียน นักศึกษา ครูสอนศิลปะ และบุคคลทั่วไปได้อีกทางหนึ่งด้วย และควรมีรูปแบบกิจกรรมของศูนย์ฯสู่ชุมชน โดยการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจทางด้านศิลปะแก่เด็กและเยาวชน โดยเน้นเรื่องศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม

ในเรื่องกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนเข้ามาใช้บริการแหล่งเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการต้องการให้มีการจัดฝึกอบรมในหัวข้อต่างๆ ดังนี้ พื้นฐานในการทำงานศิลปะ ความรู้เกี่ยวกับศิลปะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การประกอบอาชีพทัศนคติเกี่ยวกับศิลปะ การนำศิลปะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น ทั้งยังต้องการให้มีการจัดนิทรรศการ การประกวดผลงาน มีห้องฝึกปฏิบัติงานเพื่อทดลองสร้างสรรค์ผลงาน เป็นศูนย์ตัวต่อความรู้เพื่อฝึกทักษะทางด้านศิลปะสำหรับนักเรียนที่มีความประสงค์จะเข้าศึกษาต่อทางด้านศิลปกรรม ทั้งนี้ทางศูนย์ยังต้องมีสื่อที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้ใช้ เช่น การรวบรวมหนังสือ สื่อบัตรนิทรรศการต่างๆ รวมถึงศิลปนิพนธ์ของนักศึกษา ซึ่งศูนย์ได้ดำเนินการไปบางส่วนแล้ว และในส่วนที่วางแผนเพิ่มเติม คือ การจัดซื้อและจัดหาหนังสือ สื่อบัตรนิทรรศการต่างๆ ซึ่งกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการต้องการให้ศูนย์ปรับ สื่อบัตรให้เป็นปัจจุบันมากยิ่งขึ้น และต้องการให้จัดหาภาพยนตร์เกี่ยวกับศิลปะ หนังส

สิ้น แผ่นพับ คู่มือแนะนำแหล่งเรียนรู้ แผ่นพับกิจกรรมประจำปี รวมถึง VCD ฝึกปฏิบัติ และ ผลงานวิจัย เป็นต้น

ความคิดเห็นในการจัดทำเว็บไซต์รวบรวมข้อมูลทางด้านศิลปะ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นส่วนใหญ่ต้องการให้มีการรวบรวมข้อมูลของศิลปินที่มีชื่อเสียงทั้งของไทยและของต่างประเทศ ข้อมูลทางวิชาการ บทความทางด้านศิลปะ ข้อมูลข่าวสารการจัดการประกวด ข่าวสารการจัดนิทรรศการต่างๆ ผลงานของคณาจารย์ นักเรียน ข้อมูลของศิลปินในพื้นที่ภาคใต้ เป็นต้น

3. การจัดการความรู้

จากการศึกษาด้านการรวบรวมองค์ความรู้ของศิลปินและคณาจารย์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เข้ามาใช้บริการส่วนใหญ่ต้องการให้รวบรวมประวัติส่วนตัว ผลงานของศิลปิน แง่คิด มุมมอง แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน แนวทางในการประกอบอาชีพ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่ศิลปินพบ ความคิดเห็นในเรื่องของการเชิญศิลปินมาบรรยายให้ความรู้ในพื้นที่สาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า หากศิลปินไม่สามารถมาบรรยายได้ควรนำผลงานของศิลปินมาจัดแสดง หรือนำภาพผลงานมาจัดทำเป็นภาพเคลื่อนไหว พร้อมกับการถ่าย VCD การสัมภาษณ์ หรือให้อาจารย์ในคณะศิลปกรรมศาสตร์เป็นผู้ให้ความรู้แทน

ประโยชน์ที่ผู้ใช้จะได้รับจากการบันทึกถ่ายทำกระบวนการทำงานของศิลปิน ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหาร ภัณฑารักษ์ และศิลปิน มองว่ากลุ่มผู้ชมจะได้เห็นกระบวนการทำงานของศิลปินตั้งแต่ต้นจนเสร็จสมบูรณ์ ได้เห็นรูปแบบการดำเนินชีวิต ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้สนใจสามารถชมและทดลองปฏิบัติได้ นอกจากนี้ควรมีการนำข้อมูลดังกล่าวไปเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต เช่น www.youtube.com ในขณะที่กลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่มองว่า ตนเองได้เรียนรู้กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ได้เห็นวิธีการทำงานของศิลปิน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการเรียน และนำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง อีกทั้งเป็นการเข้าถึงเยาวชนได้อย่างสะดวก เพราะผู้ใช้ส่วนใหญ่หาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะ www.google.com และหาข้อมูลจากห้องสมุดมหาวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียน ร้านหนังสือ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ศูนย์ควรมีการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวไว้ในเว็บไซต์ของศูนย์ และรวบรวมข้อมูลไว้ในห้องค้นคว้าศิลปกรรม (ห้องสมุดของศูนย์) ซึ่งจะเป็นทางเลือกหนึ่งให้ผู้ใช้ได้ค้นคว้าเพิ่มเติม

ดังนั้น เมื่อศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา ได้มีการดำเนินการตามแบบจำลองการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ทางด้านทัศนศิลป์ ที่ผู้วิจัยได้เสนอแนะและจัดทำขึ้น จะช่วยให้มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สามารถมีแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน ส่งผลให้ความรู้ที่มีอยู่ไม่สูญหาย รวมถึงยังช่วยในการอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของบรรพบุรุษให้กับเยาวชนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและความก้าวหน้าของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของภูมิภาคกับประเทศเพื่อนบ้านให้แน่นแฟ้นและถาวรสืบไป